

STANOWISKO

w sprawie projektu rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej nr 117 dotyczącego oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz organizacji egzaminów w edukacji domowej

W związku z procedowanym projektem rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej nr 117, dotyczącym regulacji w zakresie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, przedstawiamy stanowisko, w którym opowiadamy się za zachowaniem dotychczasowych rozwiązań dotyczących edukacji domowej oraz za zapewnieniem uczniom możliwości korzystania z elastycznych i dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb form organizacji egzaminów.

W naszej ocenie przepisy powinny zapewniać równy dostęp do nauki i możliwość realizacji obowiązku nauki niezależnie od miejsca zamieszkania, stanu zdrowia, niepełnosprawności czy indywidualnej sytuacji ucznia.

1. Edukacja domowa jako alternatywna forma kształcenia

Edukacja domowa jest ważną, alternatywną formą realizacji obowiązku nauki. Dla części rodzin jest świadomym wyborem modelu edukacyjnego, natomiast dla innych stanowi rozwiązanie pozwalające dziecku kontynuować naukę w sytuacji, gdy tradycyjne środowisko szkolne nie odpowiada jego potrzebom.

Z doświadczeń dyrektorów szkół wynika, że edukacja domowa może być szczególnie istotna dla uczniów z różnego rodzaju problemami, dysfunkcjami i szczególnymi potrzebami edukacyjnymi.

Pozwala ona na:

- indywidualizację procesu nauki i dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia;
- elastyczne planowanie czasu i miejsca nauki;
- dostosowanie procesu edukacyjnego do stanu zdrowia i sytuacji rodzinnej dziecka;
- rozwijanie zainteresowań, pasji i szczególnych uzdolnień;
- zapewnienie bezpiecznego środowiska nauki;
- ograniczenie negatywnych skutków presji środowiskowej i problemów z adaptacją społeczną;
- ochronę uczniów przed doświadczeniami związanymi z przemocą rówieśniczą i bullyingiem;
- zachowanie ciągłości nauki w przypadku rodzin często zmieniających miejsce zamieszkania lub przebywających czasowo za granicą.

Z tego względu edukacja domowa powinna być traktowana jako pełnoprawna forma realizacji obowiązku nauki, a nie jako rozwiązanie, którego dostępność może być ograniczana poprzez nadmierne sztywne wymagania organizacyjne.

2. Równość dostępu do edukacji i ryzyko dyskryminacji uczniów ze szczególnymi potrzebami

Szczególne zastrzeżenia budzi brak wystarczającej elastyczności projektowanych rozwiązań w odniesieniu do uczniów ze szczególnymi potrzebami.

W naszej ocenie projekt w obecnym kształcie może prowadzić do sytuacji, w której uczniowie z niepełnosprawnościami, zaburzeniami lękowymi, znajdujący się w kryzysie psychicznym, przewlekłe chorzy lub mający inne szczególne potrzeby edukacyjne będą zmuszeni do

zdawania egzaminów w warunkach, które w ich indywidualnej sytuacji mogą stanowić barierę nie do pokonania.

Nie można uznać za rzeczywiście równy dostęp do edukacji sytuacji, w której wszystkim uczniom formalnie zapewnia się takie same warunki, ale jednocześnie nie uwzględnia się ich rzeczywistych, zróżnicowanych potrzeb.

Równość powinna oznaczać również możliwość odpowiedniego dostosowania warunków egzaminu do sytuacji konkretnego ucznia.

3. Konieczność zachowania możliwości indywidualnego dostosowania egzaminu

Dotychczasowa praktyka pozwalała na uwzględnianie szczególnych okoliczności dotyczących ucznia, w tym jego sytuacji zdrowotnej, psychicznej, rodzinnej czy środowiskowej.

Takie podejście umożliwiało dyrektorowi szkoły reagowanie na rzeczywiste potrzeby dziecka i dostosowanie organizacji egzaminu w sposób, który z jednej strony gwarantował rzetelną weryfikację wiedzy, a z drugiej nie powodował wykluczenia ucznia z procesu egzaminacyjnego.

Projektowane rozwiązania mogą natomiast w istotny sposób ograniczyć możliwość podejmowania przez dyrektora decyzji uwzględniających indywidualną sytuację ucznia.

W naszej ocenie należy zachować możliwość indywidualnego dostosowania warunków przeprowadzania egzaminu, jeżeli uzasadnia to stan zdrowia ucznia, jego niepełnosprawność, szczególne potrzeby edukacyjne, sytuacja psychiczna lub inne obiektywne okoliczności.

4. Sztywne limity czasowe a indywidualne potrzeby uczniów

Kolejnym problemem są projektowane jednolite limity czasowe na przeprowadzanie egzaminów.

Takie rozwiązanie może nie uwzględniać rzeczywistego tempa pracy uczniów, którzy ze względu na stan zdrowia, trudności rozwojowe, niepełnosprawność lub inne specjalne potrzeby edukacyjne wymagają wydłużenia czasu pracy.

Uczeń, który potrzebuje więcej czasu na przeczytanie polecenia, przygotowanie odpowiedzi lub wykonanie określonego zadania, nie powinien być stawiany w sytuacji, w której jego wynik egzaminacyjny zależy nie tylko od posiadanej wiedzy i umiejętności, lecz także od ograniczeń wynikających z jego stanu zdrowia lub niepełnosprawności.

Dlatego też zasadne jest pozostawienie możliwości indywidualnego dostosowania czasu trwania egzaminu, zgodnie z rozpoznanymi potrzebami ucznia.

5. Egzamin stacjonarny nie może być barierą w dostępie do edukacji

Szczególne znaczenie ma proponowane ograniczenie możliwości przeprowadzania egzaminów w formule online.

Dla wielu uczniów egzamin stacjonarny może oznaczać nie tylko konieczność pokonania znacznej odległości, ale również konieczność przebywania przez długi czas w nieznanym środowisku, w sytuacji zwiększonego stresu i presji.

Dotyczy to w szczególności uczniów z zaburzeniami lękowymi, problemami psychicznymi, niepełnosprawnościami, przewlekłymi chorobami czy trudnościami w funkcjonowaniu społecznym.

Dlatego całkowite odejście od możliwości wykorzystania formuły online może w praktyce ograniczyć dostęp do egzaminu właśnie tym uczniom, którzy najbardziej potrzebują elastycznych rozwiązań.

Jeżeli rozwiązania cyfrowe pozwalają zapewnić odpowiednią identyfikację ucznia, bezpieczeństwo oraz rzetelność egzaminu, powinny pozostać jedną z dostępnych form jego przeprowadzania.

6. Ryzyko wykluczenia transportowego

Problem ten jest szczególnie istotny w przypadku uczniów mieszkających w małych miejscowościach i na terenach wiejskich.

Brak precyzyjnych zasad dotyczących lokalizacji stacjonarnych centrów egzaminacyjnych może spowodować konieczność pokonywania przez rodziny znacznych odległości.

W przypadku rodzin nieposiadających samochodu, korzystających z ograniczonej sieci transportu publicznego lub wychowujących dziecko z niepełnosprawnością może to stanowić realną barierę organizacyjną i finansową.

W konsekwencji miejsce zamieszkania ucznia może zacząć wpływać na jego rzeczywistą możliwość korzystania z edukacji domowej.

7. Skutki dla samorządu

Projektowane zmiany mogą mieć również bezpośrednie konsekwencje dla jednostek samorządu terytorialnego.

W przypadku rezygnacji części rodzin z edukacji domowej może nastąpić zwiększenie liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez gminę. Może to wymagać utworzenia dodatkowych miejsc w oddziałach, zwiększenia zatrudnienia nauczycieli i specjalistów oraz zapewnienia dodatkowego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego.

Szczególnie istotne mogą być potrzeby uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, których powrót do tradycyjnej szkoły może wymagać dodatkowych nakładów organizacyjnych i finansowych.

Z drugiej strony rodziny pozostające w edukacji domowej mogą oczekiwać od samorządu pomocy w organizacji transportu do odległych centrów egzaminacyjnych.

Nie powinno dochodzić do sytuacji, w której zmiana przepisów na poziomie centralnym powoduje powstanie nowych, nieprzewidzianych obowiązków po stronie gmin bez jednoznacznego wskazania podstawy prawnej oraz zapewnienia odpowiednich środków finansowych.

8. Stanowisko

Mając na uwadze dobro uczniów, zasadę równego dostępu do edukacji oraz doświadczenia dyrektorów szkół, opowiadamy się za pozostawieniem przepisów dotyczących edukacji domowej i organizacji egzaminów na dotychczasowym poziomie, a co najmniej za odstąpieniem od rozwiązań, które mogłyby ograniczyć dostępność tej formy kształcenia.

W szczególności postulujemy:

1. zachowanie edukacji domowej jako pełnoprawnej i dostępnej formy realizacji obowiązku nauki;
2. zachowanie możliwości przeprowadzania egzaminów w formule online, z zastosowaniem odpowiednich zabezpieczeń gwarantujących ich rzetelność;
3. pozostawienie dyrektorom szkół możliwości indywidualnego dostosowania warunków egzaminu do sytuacji i potrzeb ucznia;

4. zapewnienie szczególnych rozwiązań dla uczniów z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych, z zaburzeniami lękowymi, w kryzysie psychicznym oraz posiadających inne szczególne potrzeby edukacyjne;
5. umożliwienie indywidualnego dostosowania czasu trwania egzaminu, jeżeli uzasadnia to stan zdrowia, niepełnosprawność lub trudności rozwojowe ucznia;
6. przeprowadzenie analizy skutków projektowanych zmian z uwzględnieniem rozmieszczenia uczniów korzystających z edukacji domowej oraz dostępności transportowej poszczególnych regionów;
7. zapewnienie odpowiedniej dostępności stacjonarnych centrów egzaminacyjnych, jeżeli rozwiązania stacjonarne zostaną utrzymane lub rozszerzone;
8. niedopuszczenie do przenoszenia na gminy dodatkowych obowiązków organizacyjnych i finansowych bez zapewnienia odpowiednich środków;
9. przeprowadzenie dalszych konsultacji z samorządami, dyrektorami szkół, rodzicami oraz środowiskiem edukacji domowej.

W naszej ocenie jednakowe wymagania nie zawsze oznaczają równe traktowanie. Równość w edukacji wymaga uwzględnienia rzeczywistych różnic pomiędzy uczniami i stworzenia takich warunków, aby również dziecko z niepełnosprawnością, przewlekłą chorobą, trudnościami psychicznymi czy problemami adaptacyjnymi miało realną możliwość wykazania się wiedzą i umiejętnościami.

Dlatego też nie powinno się wprowadzać rozwiązań, które poprzez sztywne zasady organizacji egzaminów, jednolite limity czasowe czy ograniczenie formy egzaminowania mogą w praktyce prowadzić do wykluczenia części uczniów.

Opowiadamy się za rozwiązaniami elastycznymi, uwzględniającymi indywidualną sytuację ucznia i pozostawiającymi dyrektorowi szkoły możliwość racjonalnego dostosowania warunków egzaminowania.

Priorytetem powinno być dobro dziecka oraz zapewnienie rzeczywistego, a nie wyłącznie formalnego, równego dostępu do edukacji.

 WÓJT
mgr Ryszard Poręba